

Nidaamka Dimuqraadiyada

Ujeedooyinka Cutubka

Marka ardeydu dhammaystirto barashada cutubkan kadib waxay awoodi-doonaan in ay:

- Kordhiyaan fahamka macnaha Diimuqraadiyada iyo nidaamka diimuqraadiga ah.
- Gartaan nidaamka diimuqraadiga ah xuquuqaha adamaha iyo kuwa diimuqraadiyadeed ee ay tahay in la daryeelo.
- Fahmaan macnaha faraqyada ama aragtiyada lagu kala duwan yahay siyaabaha faraqyada la isu-waafajin karo islamarkaana loo wada noolaan karo.
- Fahmaan macnaha dawladaha heer fadaraal iyo heer deegaan.
- Fahmaan macnaha xidhiidhka dibbada.

1.1 Waa maxay Dimuqraadiyadu?

Jaantuska 1.1 Doorashada horjoogaha fasalka

Jaantuska 1.2 Nidaamka sharciga iskuulka

Waxaa badanaa maqashaan erayga dimuqraadiyada balse inta aynaan gudo galin macnaha dimuqraadiyada waxaad akhridaan sheekadan soosocota oo xambaarsan ama ku tusaysa macnaha dimuqraadiyada, intaydaanse sheekada akhrinin barahiina u sheega waxaad ka taqaanaan macnaha dimuqraadiyadda iyo waxaad ka maqasheen.

Mundane Rooble waa baraha masuulka ka ah Fasalka 5^{aad} ee dugsiga Hadhwanaag. Todobaad ayaa kasoo wareegtay inta sanad dugsiyeedka cusub labilaabay waxbarashada. Bare Rooble wuxuu ogsoonaa inu muuse ahaa horjoogihii hore ee fasalka sanadkii lasoo dhaafay kasoo uu doortay barihii masuulka ka ahaa fasalka sanadkii lasoo dhaafay. Sidaas awgeed bare Rooble wuxuu waydiiyay ardayda in uu muuse horjooge kasii ahaado fasalka iyo in ay doortaan horjooge cusub sanadkan. Ardayda badankoodu waxay rabitaankooga ku muujiyeen in horjooge cusub la doorto. Halka qar tiro yar ka doonayeen inuu muuse horjooganimada sii wato.

Nidaamka Dimuqraadiyada

Marka waxaan heshiis lagu gaadhay in jagada horjooganimada loo tartamo. Sidaas awgaad ardayda fasalka 5^{aad} waxay horjooganimada usoo sharaxeen inay u tartamaan ardayda kala ah, muuse, mustafe iyo foosiya. Ardayga mustafe wuxuu helay 15 cod, ardayga muusena wuxuu helay 12 cod, 40 –ka cod ee soo hadhayna waxay codkooga siiyeen ardayad foosiya. Hadaba ardayad foosiya waxay noqotay horjoogaha rasmiga ee fasalka shanaad madaama oo cod aqlabiyad leh lagu doortay. Ardayda fasalka shanaad waxay ku faraxsan yihiin inay sanadkan yeeshaan horjooge cusub oo ay si dimuqraadi ah u soo doorteen. Foosiyana waxay mahad naq halkaas uga soo jeedisay saaxiibadeed codka aqlabiyada leh ku soo doorteen, iyagoo isleh way matali kartaa ardayda fasalka shanaad ee dugsiiga Hadh wanaag, islamarkana ugu shaqayni doontaa si xilkasnimo ku dheehan tahay. Haddaba ardayeey, marka la leeyahay dimuqraadi waa kaasi. Waxayna la dhacsan yihiin inay noqdaan mulkiilayaasha awoodeed. Waxay fahmeen wanaaga nidaamka dimuqraadiga ah ee u horseeday inay iyagu codkooda ku soo doortaan horjoogihii hogaamin lahaa fasalka. Waxayna isla qaateen hadii ay xilka loo doortay ka soo bixiwaydo horjoogada cusub inay cid kale oo ku haboon usoo dooran doonan xilka horjooganimada fasalka. Horjoogihii horena wuxuu si nabad gelyo leh xilka ugu wareejiyay, horjoogaha cusub ee loo doortay fasalka.

Layliska 1^{aad}

Ka jawaab su'aalaha soo socda

1. Marka aad isku eegtaan qoraalka iyo sawirada kor ku yaala waxaad qeexdaan waxa ay tahay waxa aad ka fahanteen dimuqraadiyada.
2. Macnaha dimuqraadiyada ee aad su'aasha kobaad kaga jawaabteen in intee le'eg ayuu u egyahay casharka ka hor macnihii aad siiseen.
3. Maxaa dhibaato ku jirta hadii bare rooble horjoogaha fasalka muuse ka dhigo inuu sii wado? Ka wada hadla.

Erayga “Dimuqraadi” waxaa uu asal ahaan ka soo jeedaa dhulka Giriiga hal kaas oo la, aaminsanyahay in markii ugu horaysay kasoo askuntay. Haddaba erayga oo kasoo askumay labo eray ee “Shacab” iyo “maamul” marka layskugeeyo waxaa uu kadhiganyahay “Maamulshacab”. Sidaas sawirka 1.1 ee kor ku xusan ku arkayseen habka ardaydu u dooranayeen horjoogaha fasalka ayay shacabkuna cida hogaaminaysa iyo cida maamulaysa ku dooranayaan rabitaankooda islamarkana hogaamiyaha ay doorteen u maamulayo ayaan odhan karnaa nidaam dimuqraadi ah.

Sidaad sawirka 1.2 ee kor ku soo aragteen habka nidaamka dimuqraadiga ah ardaydu iskuulkooda dhexdooda ugu sameeyeen dood xeer hoosaadka iskuulka iyaga oo raacaya habka dimuqraadiyadeed islamarkana siinaya fikrad sixitaan ah, si fir fircoona uga qaybgaleen ayay dhamaan shacabku arimahooda marka ay go'aan ka gaadhayaan ayay habka go'aan bixinta uga qaybgalayaan.

Guud ahaan marka nidaamka dimuqraadiga lagu dooranayo hogaamiye cida ay khusaysaa si isku mida ayay doorashada uga qaybgalayaan. Codka badan qofka lagu doorto ayaa horjooge ama hogaamiye noqonaya. Nidaamka dimuqraadiga shacabku waa inuu ka dhigo mid khuseeyo oo ay go'aan kasta si fir fircoon uga qaybgalaan.

Layliska 2^{aad}

Ka jawaab su'aalaha soo socda

1. Iskuulkiina dhexdiisa doorashada horjoogaha fasalka iyo ka doodida nidaamka sharciga iskuulka mooye, May jiraan waxyaabo kale oo qeexaya dimuqraadiyada? Haddii ay jiraan sheeg tusaalooyin? Hadayna jirina faahfaahi siday hawlaha dimuqraadiyadeed u jiri lahaayeen?
2. Qeex faa'iidada ay leedahay habka dimuqraadiyadeed ee la idiinku sameeyay fasaladiina iyo iskuulkiina dhexdiisa?

Nidaamka Dimuqraadiyada

1.2 Macnaha Xuquuqaha Aadimiga iyo ta Dimuqraadiyadeed

1.2.1 Macnaha Xuquuqaha Aadaminimo?

- Macneeya waxa ay tahay xuquuqda bani'adamku waraaqadna ku qora idinka oo isticmaalayaa odhaahdiina.
- Macnaha aad qorteen saaxiibadaada kuu dhaw ka wada hadla.

Adamuhu Waa dad, xuquuqda Aadamiguna waxaa weeyi qof kastaaba inuu helo xuquuqda qofnimo ee uu leeyahay laguna tixgaliyo. Waxayaabaha ugu waawayn xuquuqaha Aadamiga waxaa ka mid ah kuwan soo socda:

1. Xuquuqda nololeed ee qofka.
2. Ilaalinta xuquuqda Jidhkiisa.
3. Inaan sharcidarro lagugu qaban, lagugu eedayn, laguna xidhin.
4. Xuquuqda sinaanshaha.
5. Xuquuda xoriyadeed ee u leeyahay Aaminaadiisa iyo Diintiisa.

1.2.2 Macnaha Xuquuqaha Dimuqraadiyadda

Jaantuska 1.3 samaynta kooxaha iskuulka

- Waxaad sheegtaan waxay tahay xuquuqda dimuqraadiyadeed ee idiinka muuqata sawirkan.

- Waxaad qeexdaan waxa ay tahay xuquuqda dimuqraadiyadeed idinka oo ka duulaya sawirka.

Dhinaca kale, xuquuqaha dimuqraadiyadeed waa xuquuq ay dalalka dimuqraadigi ah siiyaan muwaadiniintooda. Xuquuqahan dimuqraadiyadeed waxaa loo xadidi Kara siyaaba kala duwan sida, sharcigi & qaynuuno. Sidaas daraadeed, weey ka duwan yihiin xuquuqaha Aadamiga. Sidoo kale, dastuurka JDFI maadama ay xuquuqahani yahiin kuwa lagudhaqangalin karo oo kali yah marka nidaam dimuqraadiyadeed oo hufan la helo wuxuu mudnaanta siinayaa arimahan. Haddaan tusaale usoo qaadano qaar kamid ah xuquuqaha dimuqraadiyadeed ee kuqoran dastuurka JDFI *cutubkiisa Afraad qodobada hoosyimaado, waxa kamid ah: qoddobka 29 aad xoriyada fikirka, Aragtida iyo hadalka*. Xuquuqda ay u leeyihiin inay ururo samaystan waa mid cadaaynaysa xuquuqda dimuqraadiyadeed. Dhinaca kale ardaydu iskuulkooda dhexdeeda waxay xuquuq u leeyihiin inay samaystaan kooxo kala duwan iyo inay ka qaybgalaan kooxahaa kala duwan dhexdooda. Ardaydu si ay xuquuqdooda uga faa'iidaystaan waxaa looga baahan yahay inay illaaliyaan sharciga iskuulkooda. Marka ay ka qaybgalayaan kooxahan waxaa waajib ku ah inay illaaliyaan sharafta iyo amniga bulshada iskuulka iyo ardayda kaleba. Erayga odhanaya xuquuq wuxuu xambaarsan yahay waajibaad. Xuquuq kalideed wax dhamaystiran ma'ha. Mar kasta oo xuquuqi jirto waajibaadna wuu jiraa. Hadaba waxaa haboon inaan garano marka aan leenahay xuquuq inay dadka waajibaadka saran iyo masuuliyada oo wada socota ay tahay. Sidaa darteed qofkasta marka uu doonayo ka faa'iidaysto xuquuqdiisa waa inuu u isticmaalo xaalad aan jabinayn xuquuqda dadka kale islamarkaana waajib ka saran yahay inuu tixgaliyo xuquuqahooda maskaxdana ku hayo.

Layliska 3^{aad}

Ka jawaab su'aalaha soo socda

1. Ku qeex tusaale macnaha xuquuqda bani'adamnimo.
2. Ku qeex tusaale macnaha xuquuqda dimuqraadiyadeed.

Nidaamka Dimuqraadiyada

1.3 Kala Duwanaanshaha

1.3.1 Kala Duwanaanshaha ka dhex muuqda Ardayda Fasalka iyo Dugsiga

Jaantuska 1.4 wakhtiga biririfta ardayda

- Aad u fiiri jaantuska 1.4. Adiga oo agtaagan ardayda iskuulkiina dhexdiisa sheeg kala duwanaanshaha ka muuqda ardayda dhexdeeda.
- Sheeg Shan ardaygu kuwa kale kaga duwan yahay iyo shan uu ka sawaabiyo ardayda kale ee iskuulkiina.

Kala duwanaanshuhu waa midabka jidhka, diinta, da'da, jinsiga, midabka, dherer, kartida iyo wim uu midba midka kale u ekeen weeyaan. Marka ay jira waxyaabo badan oo midi kuwa kale ka sawaabiyo waxaa jira wax badan oo ay ku kala duwan yihiin. Ahaan.Sidaa darteed kala duwanaanshuhu ma aha mid keenaya iska horimaansho. Kala duwanaansha in layiraahdo ma aha mid sax ah markaa waxaa haboon in la sameeyo in la ogolaado kala duwanaanshaha la isna tix galiyo si nabad loogu wada noolaado.

Dadku markay si nabadgalyo ah u wada nool-yihiin kala duwanaanshahooda waxay ku xalin karaan dodo iyagoo is tixgalinaya sin dhagaysanaya.

Layliska 4^{aad}

1. Waa maxay kala duwanaanshuhu?
2. Maxaan u jeednaa marka aan leenahay kala duwanaanshuhu waa quruxdeena?

1.3.2 Isu Dulqaadashada kala duwanaanshaha Nabad ku nolaanta

- Xasuusta wakhti saxiibada, walaalaha Isfahan la'aan isku dagasheen idinka oo ciyaaraya ama wada sheekaysanaya.
- Saxiibkaga kula fadhiya u sheeg dhacdadan. si gaaban ugu sheeg waxaad isku dagaasheen wuxuu ahaa iyo wixii dhacay wakhtigaa.

Safiya iyo fadumo

Safiya iyo fadumo waxay ahaayeen saxiibo aad isku jecel. Safiya qoyskoodu wuxuu ahaa reemiyo qoyska fadumona wuxuu ahaa ganacsade. Safiya iyo faadumo saacadaha ay fasaxa yihiin arima badan ayay ka waadahadli jireen marmarna way doodi jireen. Hase ahaate maalina iskuma layn kala duwanaansho fikradeed. Wayna is aaminsanayeen laakiin midkood ayaa kala duwanaanshaha isaga oo tixgalinaya islamarkana qaadanaya wada noolaanshaha ayay si nabad ah ku dhamaynayeen.

Laakiin maalin ayaa Safiya iyo faadumo uu soo wajahay wax yar oo ka duwan arimihii hore kaas oo ahayd ree miyiga iyo ganacsadaha midkee ayaa aad faa'iido ugu leh wadanka.

Safiya markay tidhi ree-miyiga fadumana waxay tidhi ganacsadaha. Labaduba wakhtiga ka duwan doodahoodii hore. Codkoodana kor ayay u qaadeen wayna qaylyayeen ismana dhagaysanayn ee mid kasta wuu hadlayay.

Wakhti yar kadib labaduba way islayaabeen oo waxay yidhaadeen maxaana helay? Maxaan noqonay? Kadib waxay fahmeen waxa sabab u ah doodoodii iyo ismaqal la'aantooda. Sababta ay isku fahmi waxay ahayd safiya oo qoyskoodu ahaa ree-miyi taaso rabtay inay ree-miyiga waynayso. Fadumana waxay rabtay qayskeeda oo ahaa ganacsade inay waynayso waxa ay sameeyeen inayna haboonayn oo ay khaldanayd ayay amineen. Ugu danbayn waxay isla fahmeen inay dabargooyaan kala duwanaanshahooda hanoqoto

Nidaamka Dimuqraadiyada

reemiya ama hanoqoto ganacsade inay wadanka faa'iido waxtar leh u leeyihiin. Waxay fahmeen haddii ree-miyigu waayo ganacsade ama ganacsaduhu waayo reemiya uu shaqadiisu aysan noqonayn mid waxtar leh. Waxaana la garaacay birtii saacada lagu noqonayay fasalada. Safiya iyo fadumo intay meeshii ka kacee oo ay garabka isqabsadeen ayay tageen xaga fasalka.

Layliska 5^{aad}

Idinka oo ku salaynaya sheekada kor ku xusan waxaad ka jawaabtaan su'aalaha soo socda

1. Maxay ahayd safiya iyo fadumo halkay iska dhagaysan jiren waxa ka qaylisiyay?
2. Waa maxay waxyaabaha aad u baahan tahay adiga oo dulqaadanaya kala duwanaanshaha aad nabad kula nolaato kuwa kale?
3. Maxaad aqoon ka hesheen taariikhda safiya iyo fadumo?

Iyada oo la du qaadanayo kala duwanaanshaha nabadna lagula nolaanayo kuwa kale ayaa waxaa muhiima oo loo baahan yahay dulqaad iyo is fahan.

Waxaan fahanay in dabiici ahaan ay jiraan waxyaabo badan oo ay ku kala duwayihiin. Dhamaan dadku waxay leeyihiin fikrad, aragti iyo aaminaad u gaar ah. Iyada oo ay jirto fikrad iyo aragti kala duwan hadana qofkasta wuxuu qabaa inay fikradiisu sax tahay ma odhan kartid waa khalad. Waxayna dhalinaysaa isku dhac iyo buuq badan. Sidaa darteed isku dhac iyo buuq si ayna u dhici waxaa muhiim ah in loo dulqaado kala duwanaanshaha si nabad loogu wada nolaado la isna dhagaysto.

Kala duwanaanshahu waa dadka oo ku kala duwanaado kuna kalagadisnaado midabka, luuqadaha, dhaqanka, caadooyinka, aragtida ama xitaa fikirka. Inaan tixgalino kala duwanaanshaha ama aqbasho islamarkana dulqaadato kala duwanaanshaha nabadna ku noolaato macnaheedu waa aaminaada, aragtida, midabka, jinsiyada iwm... inaga oo kuwaa ka duwanayn oo tixgalina xuquuqda qof kasta islamarkana illaalina sharaftiisa. Kala duwanaanshaha bani'adamka

waa inaan ku tirinaa khayraad muhiim ah una bognaa dhamaan nooc walba oo bani'adama dhaqankiisa, diintiisa, jinsigiis a iwm... faa'iidooyina inoo leeyahay aan aaminaa. Inaga oo sidan samaynaya ogsoon inuu jiro kala duwanaanshaha ayuu siinaya inay nabad iyo jacayl kuwa nolaadaan.

Layliska 6^{aad}

Ka jawaab su'aalaha soo socda

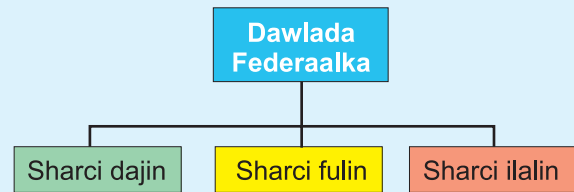
1. Idinka oo waalidiintiina waydiinaya waxaad keentaan qoraal hal bog ah oo ku saabsan sida xubnaha qoyska dhexdiisu ay kala duwanaanshaha u aqbalaan iyo sida kala duwanaanshaha isku dulqaadashada nabad ku nolaanshaha la waayo isku dhacyada lama filaanka ee ay keenaan iyo xalka ay siiyeen isku dhacyadaas.
2. Ugu danbayna waxaad sheegtaan aqoonta aad ka hesheen dhacdadan lama filaanka ah.

1.4 Nidaamka Dawladnimo ee Itoobiya

1.4.1 Macnaha iyo Faa'iidada ay leedahay Dawlada Dimuqraadiga ah

Jaantuska 1.5 Dad doorasho saf ugu jira

Jaantuska 1.6 Qaab-dhismeedka dawlada federaaliga itoobiya

Nidaamka Dimuqraadiyada

- Maxay samaynayaan dadka ka muuqda jaantuska 1.6?
- Muxuu ina tusayaa jaantuska 1.6?
- Marka aad maqashaan erayga dawlad fikrada maskaxdiina kusoo dhacaysa waxay tahay qeex?

Sidaynu cashiradeenii hore ku soo qaadanay nidaamka dimuqraadiyada waa mid ku salaysan sinaan iyo cadaalad. Haddaba, dalkeena Itoobiya waa wadan dimuqraadi ah oo ay si xor ah oo isku mid ah ay ugu wada noolyihiin qoomiyadaha kala duwan ee dalka.

Faa'iidada ay leedahay dawlada dimuqraadiga ah waxaa inoo muujinaya wada noolaanshaha qoomiyadaha Itoobiya ee leh diimo kala duwan, dhaqamo kala duwan, iyo xuquuqo kala duwan. Waxa kala oo ay suurto galisay dimuqraadiyada Itoobiya in ay samaystaan dastuur ay isku maamulaan oo ay isla ogol yihiin. oo odhanaya in ay qoomiyad kastaa wax kubarato afkeeda ama luuqadeeda. Sidoo kale waxay dimuqraadiyada dadka u jidaysay in ay iskood u samaystaan ismaamul gaar ah. Qof kasta oo Itoobiyaan ahina uu dalka gudahiisa meesha uu rabo ku noolaan karo kana shaqaysan karo, xaqna uu u leeyahay in fikiradiisa siis or ah u soo jeediyo.

Layliska 7^{aad}

Ka dooda su'aalaha soo socda

1. Waa dawlad nooce ah dawlada dimuqraadiga ahi?
2. Sheeg faa'iidada dawlad dimuqraadi ah?

1.4.2 Macnaha Dawlada Faderaaliga

Dowlada Faderaalka ahi waa mid ka timid ismaamulada kiilada ee dalka, howlaha ay qabato dowlada faderaalka waa kuwo guud sida ilaalinta dastuurka dalka, xuduudaha dalka, Habaynta ciidanka xooga dalka, soo saarida amarada howl fulineed, xusida maalmaha qadarinta leh, iyo waxyaabo kala oo farabadan ay qabtaan.

Si haddaba arintaa aad u fahantaan waxaad fiirsataan qaabka uu dugsigeena uga dhexdoortay ardayda Gudi ay u wakilshaan maamulka dugsiga.

Layliska 8^{aad}

Ka jawaab su'aalaha soo socda

1. Waxaad is barbar dhigtaan macnaha erayga federal iyo jawaabta idinku aad siiseen inta ay isku dhawdahay?
2. Federalku waa nidaam dawladeed oo nooce ah?

1.4.3 Macnaha dawlad deegaanada

Jaantuska 1.7 khariirada itoobiya

- Imisa dawlad deegaaneed ayay leedahay itooboya? Sheeg magacda dawlad deegaanada.
- Waa maxay dawlad deeganku?

Ka sokow dawlada federaliga abaabulka ugu wayni waa dawlad deegaanka. Dawlad deegaanada dhisidooda waxa lagu saleeyay sida shacabku u degan yihiin, luuqada, cida ay yihiin iyo rabitaankooda. Haddaba dawlada Faderaalka ahi waxay ka koobantahay Sagaal (9) dawlad-deegaano kuwaas oo leh dastuur u gaarah iyo astaan, sida calanka.

Waxayna kala yihiin:

1. Dawlad Degaaneedka Tigray
2. Dawlad Degaaneedka Canfarta

Nidaamka Dimuqraadiyada

3. Dawlad Degaaneedka Amxaarada
4. Dawlad Degaaneedka Oromada
5. Dawlad Degaaneedka Somalida Itoobiya
6. Dawlad Degaaneedka Beneshangul Gumus
7. Dawlad Degaaneedka Shuccubta koonfureed
8. Dawlad degaaneedka Gambeela
9. Dawlad Degaaneedka Harrarida

Layliska 9^{aad}

Ka jawaab su'aalaha soo socda

1. Qeex macnaha dawlad deegaanka?
2. Sheeg magaca dawlad deegaanka aad ku noo-hahay iyo dawlad deegaanada la jaarka ah?

1.4.4 Macnaha Ismaamulka Magaalada

Jaantuska 1.8 Ismaamulka magaalada Jijjiga iyo Ismaamulka magaalada adhis ababa

- Waa maxay macnaha ismaamulka magaaladu?

Dawlad deegaan kasta wuxuu leeyahay magaalooyin loo ansixiyay inay iyagu ismaamulaan. Magaalooyinkani waxay leeyihiin golayaal xildhibaano oo ah ismaamul magaalo. Golayaasha

xildhibaanadu waa cida sharciga siisa wixii ku saabsan magaalada. Waxay leeyihiin xildhibaano lasoo doorto iyo kantibaa kala wada waxqabad maal meedka. Tusaale ahaan magaalada adhis ababa waxay iska leedahay ismaamul iyo kaantiba.

Layliska 10^{aad}

Ka jawaab su'aalaha soo socda

1. Majiraa maamul magaalo agagaarkiina? Hadii uu jiro kaga dooda fasalka dhexdiisa cida hogaamisa maamulka magaalada

1.5 Xidhiidhka Arimaha Dibada

1.5.1 Macnaha iyo siyaasada xidhiidhka arimaha dibada

Jaantuska 1.9 Itoobiya iyo dalalka jaarkeeda

- Waa kuwee wadamada jaarka la ah itoobiya ee aad jaantuska ku aragtaan? Sheeg magacdooda.
- Maa garanaysaan waxa ay yihiin arimaha itoobiya xidhiidh kala samayso wadamada jaarka ah?

Xadhiidhka arimaha dibada wuxuu ka dhiganyahay isdhaxgalka iyo xidhiidhka dhexmara dalaka kala duwan si ay uyeeshaan arimaha dhaqaale, siyaasada, ganacsiga iyo iwm. Xidhiidhka siyaasadeed ee dibadu waxa weeyi

Nidaamka Dimuqraadiyada

sharci guud oo tilmaamaya dawladi xidhiidhka ay la samaynaso dawlada kale sida uu noqonayo ama u ekaanayo.

Dhinaca kale, xidhiidhka arimaha dibada aay itoobiya laleedayahay dalalka dariska ah waxaa uu ku salaysanyahay saaxiibtinimo iyo is qadarin aas-aasne u ah sidii dadyoowga dalalkaas ku nool u yeelan lahayeen xidhiidh wanaagsan.

Layliska 11^{aad}

Ka jawaab su'aalaha soo socda

1. Waa maxay xidhiidhka dibadu?
2. Waa maxay ujeedooyinka siyaasadeed ee xidhiidhka dibada ee itoobiya?

Gaba-Gabada cutubka 1^{aad}

Habka uu hal wadan ama Bulsho ku nool deegaan isku midahi ay ugu soo doortaan rabitaankooda maamulayaas hooda ama masuuliyiintooda ayaa la yidhaahdaa Dimuqraadiyada. Dariiqada noocaas ah ee la isku maamulana waxaa lagu magacaabaa Nidaamka dimuqraadiyada.

Dimuqraadiyada waxay wadanka lagaga dhaqmo dedkiisa u keent ama ay dhaxalisiisaa faa'iidooyin badan. Sababtoo ah marka ay jirto dimuqraadyadi, qoomiyad kasta waxaa la tixigaliyaa xuquuqaha ay

leedahay kama jiri karto kala duwanaansho ku salaysan kala sarayn iyo kala hoosayn, dhamaan waxay ku wada noolanaayaan si midnimo ah, isla markaana Nabad ku wada noolaansho ah. Haddaba wadankeenan Itoobiya Nidaamka dimuqraadiyadeed ee ka jiraa waa mid noocaasi ah. Sidaa darteed waxaa qoomiyad kasta dhinaceeda looga baahan yahay in ay xoojiyaan Nidaamka dimuqraadiyadeed ee uu dalkeenu ku dhaqmo ama isku maamulo.

Erayada furaha ee cutubka 1^{aad}

Dimuqraadiyad:	maamul shacab
Awood:	inaad hawl fuliso xuquuqda iyo fasax sharci ah oo aad hesho.
Xuquuq:	waa eray aan u isticmaalo faa'iida kasta iyo rabitaankiisa inuu sheegto bani'adamku una baahan in sharciga loogu ilaaliyo.
Xuquuqda bani'adamnimo:	waa xuquuqda dabiiciga ah ee ay leeyihiin ahaanshaha
Xuquuqda dimuqraadiyadeed:	ka noqdo shaqsiyaad ama shacab nidaamka dimuqraadiyadeed ee ay isku maamulayaan awgeed xuquuqda ay leeyihiin.
Federal:	ismaamulka iyagu ay ismaamulaan dawladda deegaanada kala duwan isku g'tageen ee ay samaysteen nidaamka dawladeed ee ay leeyihiin.
Dawladd:	Wakiilka siyaasadeed ee ugu saraysa ee wadanka hogaamisa taas oo Awooda shacabku wakiisho islamarkana ka qaado.
Xidhiidhka Dibada:	Hal wadan xidhiidhka uu la leeyahay wadanada kale ee arimaha kala duwan (sida dhaqaalaha, siyaasada iyo..iwm) ee walaaltinimo.
Siyaasada arimaha dibada:	Waa xeerka guud ee dawladi raaraacdo xidhiidhka ay la leedahay wadanada kale

Nidaamka Dimoqraadiyada

Layliga Guud ee Cutubka 1^{aad}

I. Weedhahan soo socda tii run ah[®] ku qor tii been ahna been (B) ku qor

1. Dimoqraadiyadu waa maamul ay dad-waynuhu awooda leeyihiin in iskuna maamulaan.
2. Nidaamka dimoqraadiyada marka ay dadwaynuhu bixinayaan codkooda waxa ay raacaan habka loo dejiyay.
3. Xuquuqda dimoqraadiyada waa tan ay dadku qof ahaan tood u leeyihiin oo kaliya.
4. Xuquuqda aadamigu waa tan uu qof ahaan ama bulsho ahaan ugu noolaan karo sababtayna in uu si xor ah u jiri karo.
5. Kala duwanaanshaha marka aan leenahay waxaa weeyi dhinaca jidhka, midabka, diinta, qaabka iyo kartida.

II. Qaybta (B) weedhaha ku hoos qoran kuwii la macna ah ka dooro qaybta (T) weedhaha ku hoos qoran

B	T
1. iyada oo ay jirto kaladuwanaani hadana waa in la dhawro lana tixgaliyo dareenka kuwa kale.	B. Dimoqraadiyada
2. Dhamaan maamul ay dadku ka wada Qayb-qaataan.	T. Xidhiidhka dibada
3. Hal wadan, wadamada kale ee uu la jaarka yahay danaha kala duduwan ee ka dhexeeya ku abuura qaraabo iyo istixgalin.	J. Federaalka
4. Wakiilada maamul ee dadwaynuhu Xubinta Wadanka maamusha	X. Awoodid ama istixgalin
Kh. Dawlada.

III. Weedhahan soo socda marka aad akhrido kadib ka dooro jawaabta saxda ah

1. Waa tee magaalada iyada oo ka tirsan dawlada federaal ka ah, hadana iskeed isku maamusha kuwan soo socda.
B. Bahirdhar T. Diridhaba J. Maqale X. Midna maaha.
2. Waa tee magaalada iyadoo leh ismaamul gaar ah hadana ah magaalo madaxda dawlada federalka ah kuwan soo socda:-
B. Adhis-ababa T. Diri-dhaba J. Maqale X. Bahirdhar
3. Waa tee arinta uu si gaar ah u leeyahay nidaamka dimoqraadiyada.
B. Tixgalinta xuquuqaha aadamiga.
T. Tixgalinta xuquuqaha dimoqraadiyadeed.

Nidaamka Dimuqraadiyada

- J. Jiritaanka, isku-dulqaadashada, isdhagaysiga iyo istixgalinta.
- X. Dhamaan.
- 4. Waa tee mida aan ahayn cadaymaha dawlada domqraadiyada.
 - B. Masuuliyiinta oo ay dadku doortaan.
 - T. Masuuliyiinta oo xoog ku haya maamulka.
 - J. Dad-waynaha oo si firfircoon uga qayb qaata hawlaha wadanka.
 - X. Midna-maaha.
- 5. Waa tee faa'iidada ay leedahay ee larabo in la ogaado kuwa ad noolanshaha nabad iyo isjacayl kuwan soo socda:
 - B. Kala-duwanaashah waa in loo fahmo in uu yahay hanti faa'iido inoo leh oo lagu xisaabtamo.
 - T. Waa in la ogaado in ay faa'iido fiican tahay dhamaan noocyada dhaqaanada, diimaha, qabiilada ee dalku leeyahay ama dadkiisu.
 - J. Waa in la aamino dhaqanka, diinta, qabiilka ee mid leeyahay kagana fiican yahay kuwa kale.
 - X. B iyo T ayaa sax ah.

IV. Meelaha banana ee soo socda ku buuxi eray ama weedh sax ah

1. Inaan isku dulqaadasho kala duwanaansha kuwa kale nabad kula nolaano waxyaabaha la inooga baahan yahay waa
2. Ismaamulada iyagu ay ismaamulayaan dawlad deegaanada kala duwan iskugu tageen ee ay samaysteen nidaamka dawladeed waxaa loogu yeedhaa
3. Wax kasta oo bani'adamka ay tahay inuu sharcigu u illaaliyo ee ah faa'iidada iyo rabitaanka inay sheegtaan ayaa loogu yeedhaa

V. Su'aalahan soo socda jawaab Gabaan ka bixi

1. Qeex macnaha dimuqraadiyada?
2. Waxaad sheegtaan xuquuqaha ay tahay in tixgalin la siisay nidaamka dimuqraadiyadeed gudihiisa.
3. Wax kasta oo bani'adamka ay tahay inuu sharcigu u illaaliyo ee ah faa'iidada iyo rabitaanka inay sheegtaan ayaa erayga aan u isticmaalo loogu yeedha.